

POVERY V NAŠOM ŽIVOTE (Ján Semjan, Tušice, 31. mája 2025)

Úvod

Povery, žiaľ aj v tradične kresťanských krajinách, tvoria nie zanedbateľnú súčasť ľudských životov, zvlášť pokiaľ ide o zdravie a všetko, čo s tým súvisí. Človek môže mať strach z toho, čo je neznáme, a preto sa obráti na poveru. Začne inklinovať k veciam, o ktorých sa domnieva, že mu pomôžu mať sa lepšie. Verí, že hrozba chorôb, dokonca aj smrti, môže byť odvrátená tým, že sa stanú buď dobrými alebo zlými. A tak verí v poveru myslieť si, že mu to môže pomôcť v rôznych situáciách. Mnohí sa riadia známym heslom, že „nebudeš vedieť, ak to neskúsiš“. Dáva im to silu, motiváciu a odvahu skúsiť v oblasti povier čokoľvek, len aby ich to pozdvihlo, pomohlo im to k prekonávaniu prekážok, nástrah, či dokonca seba samých. V latinčine „superstitio“, podobne ako v gréčtine „deisidaimonia“, sa spájalo s preháňanými rituálmi a dôverčivými postojmi k proroctvám. Gréci i Rimania, ktorí svoj vzťah k bohom utvárali na politických a sociálnych základoch (čiže tak trochu pragmaticky), sa vysmievali tým, ktorí sa neustále chveli strachom pri pomyslení na bohov, podobne ako sa otrok triasol pred krutým a náladovým pánom. Takýto strach pred bohmi Rimania označovali ako superstitio. Martin Luther vo svojom diele „Babylonské zajatie cirkvi“ označuje dokonca pápežstvo ako zdroj a prameň všetkej poverčivosti. Aj bohoslužba pravému Bohu môže byť ovplyvnená poverčivosťou, ak pridáme magický význam niektorým veciam, ktoré už i samy osebe majú svoju hodnotu, silu a opodstatnenosť.

Povera je v podstate akákoľvek viera, že nejaký predmet, vec alebo udalosť nejako súvisia. Vychádza buď z neznalosti, alebo z nepochopenia vedeckých súvislostí či zákonitých príčin. Je to pozitívna viera v osud, mágiu, viera s príslubom dosiahnutia šťastia, nejakého proroctva v tom zmysle, že budúce udalosti je možné predpovedať na základe predchádzajúcich udalostí, ktoré s tým, čo je predpovedané nemusia súvisieť. A to bez ohľadu na to, že poveru nemajú nikdy taký dostatok informácií, žeby dokázali presvedčiť, že majú pravdu. Ide o to, že jednotlivec si sám vytvorí kauzálne (príčinné) vysvetlenie jednotlivých udalostí a ich vzťahov.

Pri poverách sa často odkazuje na náboženstvo. Povery však, podobne ako sekty, v tom pravom slova zmysle náboženstvom nie sú. Obsahujú síce náboženské fenomény (prvky), ale k samostatným náboženským systémom nepatria. Chýba jasne zadefinovaná viera v konkrétneho boha (bohov), jasne pomenovaný panteon. Chýba ustálené miesto kultu, jasne zadefinované obrady, kanonické knihy a pod. Povery sa tiež nezaobierajú ľudským životom ako celkom (zmysel, naplnenie života, eschatologická nádej a pod.), skôr iba niektorými jeho časťami, v ktorých môžu prebiehať jednotlivé kauzálne, príčinné, udalosti (narodenie, dospievanie, sobáš a smrť). Tu poveru sľubujú, že zaistia šťastie alebo pomôžu vyhnúť sa nešťastiu, spôsobia, že sa udejú dobré veci a to všetko niekde uprostred každodenného života bez zreteľne vyznačeného a odôvodneného metafyzického presahu – čo naopak ponúka klasické náboženstvo.

Akákoľvek duchovná prax, ktorá sa odlišuje od všeobecne uznávaného a prijímaného náboženstva v danej kultúre, sa zvykne nazývať povera. Niekedy sa tak môže označovať aj určitá vnesená prax do tradičného náboženstva s tým, že je to nevyhnutne niečo, čo sa musí vylúčiť, alebo sa poverou môže niekedy označiť aj prehnaná zbožnosť.

Hlboko v srdci každého človeka tkvie túžba poodhaliť závoj, ktorý zahaľuje nami nepoznaný svet a nami nepoznanú budúcnosť. Samozrejme, človek – ak je kresťan – túži poznať Božiu vôľu, aby sa vedel v prítomnosti i do budúcnosti správne rozhodovať. A Pán Boh na túto ľudskú túžbu odpovedá Svojím slovom a Duchom. To, čo potrebujeme vedieť pre seba – či už pokiaľ ide o prítomnosť alebo o budúcnosť, to nám Božie slovo zjavuje dostatočne. Lenže

Ľudia sa neuspokojujú s tým, čo hovorí Boh. Chcú vedieť viac. A keď sa im toto pranie neplní, potom sa pokúšajú iným spôsobom nahliadnuť za oponu medzi tým našim svetom a nami nepoznaným.

Problém je ale v tom, že ten, ktorý sa na niečo také odhodlá, začne siahať do takej sféry moci a vplyvu, ktorá prekračuje hranicu toho, čo Pán Boh ustanovil, aby to človeku slúžilo. A keďže je to sféra moci a vplyvu, ktorá človeku nemôže slúžiť k dobrému, navyše neslúži ani k rozširovaniu Božej slávy, Božieho kráľovstva a Božieho vplyvu, ale len a len k tomu, aby sa uspokojili nejaké ľudské prania a nároky, je to potom sféra na odvrátenej strane Božieho záujmu o človeka. Tradične povedané, je to svet temnosti, na rozdiel od sveta svetla. A táto sféra temnosti sa rada dáva človeku k dispozícii, zvlášť keď človek jej ponuky vyhľadáva. Lenže prostriedky, ktoré ponúka, sú prostriedky nie pomoci, záchrany (spásy), ale skazy. A platí to i vtedy, keď sa nám ľuďom môže zdať, že zámer, na ktorý majú byť využité, je ušľachtilý. Lenže dosiahnutie ušľachtilého záujmu je len vtedy naozaj ušľachtilé, ak sa to deje v súlade s biblickou cestou: slovo Božie, modlitba, vzývanie Boha tak, ako nás k tomu vedie Biblia.

Napr. človek prežíva nejaké trápenie, krízu, bolesť, nešťastie a pod. Obracia sa na Boha, ale ak neprichádza odpoveď od Boha, začne sa obracať o pomoc na iný svet. Obíde modlitebný zápas, skúmanie Božej vôle, pokánie a hľadá ľahšie cesty a riešenia. Kde to končí, nie je potrebné rozvádzať. Už či človek nejakú pomoc okúsi alebo nie – najčastejšie nie – ale aj keby, tak sa dostáva do špirály hriechu, pod vplyv odstredivej moci zla, ktorá na svoju obeť len trpezlivo čaká.

Neviditeľný svet mocností

Staroveký svet, vrátane sz–nného, žil absolútnym presvedčením o tesnej blízkosti toho nadprirodzeného okolo nás. Verilo sa, že svet je plný daimonov, akýchsi duchov, duchovných bytostí, ktoré sú prostredníkmi medzi bohmi a ľuďmi. Existovalo presvedčenie, že vzduch, ovzdušie boli tak preplnené démonmi – väčšinou škodlivými, ktorí ubližovali – že bolo takmer nemožné pichnúť ihlou do vzduchu, aby sa človek nedotkol jedného z nich. Niektorí tvrdili, že ich bolo viac ako 7 miliónov. Ďalší zase tvrdili, že ich má bežný človek 10 000 po pravici a 10 000 po ľavici. V židovstve má táto viera korene v ľudových náboženských predstavách, do značnej miery ovplyvnených perzským náboženstvom. Démoni podliehali satanovi a boli neviditeľní. Pokiaľ ide o pôvod týchto bytostí, jedni hovorili, že sú tu od počiatku, iní, že sú to vlastne duchovia zlých ľudí, ktorí po ich smrti vykonávajú zlomyseľnú činnosť. Za najbežnejší sa aj tak považoval výklad, že ide o potomkov hriešnych anjelov (synov Božích), ktorí zostúpili z neba a zviadli smrteľné ženy (Gn 6, 1 – 8).

Verilo sa, že môžu jesť, piť, plodiť deti a tým sa rozmnožovať. Najčastejšie sa zdržiavali v ovzduší, vo vode alebo na nečistých miestach ako hroby alebo v púšti, kde sa dalo počuť ich zavýjanie. Odtiaľ potom spojenie, že „zavýjajúca púšť“. Obzvlášť od nich hrozilo nebezpečenstvo na poludnie uprostred horúčavy, alebo medzi západom slnka a východom. Zvlášť napádali tehotné ženy, mladomanželov, deti, ktoré ostávali ešte vonku po zotmení a cestujúcich v noci. Po zotmení sa údajne neodporúčalo ani zdravieť, aby nebol pozdravený démon. Mužskí démoni sa nazývali „šedim“ a ženskí, s dlhými vlasmi, „lilin“. Pre deti boli nebezpeční zvlášť ženskí démoni, preto deti mali svojich „anjelov strážnych“ (Mt 18, 10 – „ich anjeli v nebesiach ustavične hľadajú na tvár môjho Otca“). Keďže sa démoni snažili zo všetkého najviac dostať do vnútra človeka, krúžili okolo toho, kto napr. jedol, aby mu sadli na jedlo.

Všetky choroby boli pripisované démonom. Egypťania verili, že je 36 miest na tele, ktorými sa môžu dostať do vnútra. A tak sa rozlišovalo medzi démonmi slepoty, hluchoty, malomocenstva, srdcovo – cievnych chorôb a pod. Práve tak aj psychicko – mentálnych porúch. Na

odstraňovanie démonov sa používali rôzne metódy, dokonca aj trepanácia lebky, keďže sa verilo, že otvorom v hlave vyjde démon von. Že sa tieto trepanácie robili živým jedincom svedčia nálezy lebiek s otvorom, okolo ktorého sa už začalo formovať nové kostné tkanivo – hmota. Tým, že sa verilo, že sa démon môže usídlit' v ktorejkoľvek časti tela, tým sa verilo, že na tom mieste môže privodiť chorobné príznaky. Ruka v ruke s tým sa potom verilo, že keď sa démon skrz exorcizmus vypudí z tela, vymiznú postupne aj chorobné príznaky z tej ktorej časti tela. Exorcizmus tak predstavoval bežnú prax, ako sa vysporiadať s démonmi.

Veril Pán Ježiš na posadnutie démonmi? Je to hypotetická otázka, na ktorú môže byť iba hypotetická odpoveď. Vieme, že pokiaľ ide o poznanie, Pán Ježiš bol prinajmenšom o poriadny krok pred Svojimi súčasníkmi. Povedzme ale, že žil v dobe, v ktorej žil, a preto veril. Napokon, rozprával vtedajšou aramejštinou, preto ak myslel v predstavách Svojej doby, je to pochopiteľné. Ale aj keby nie, Jeho pacienti boli deťmi svojej doby a to je dôležité. Preto asi nemohol prísť pred chorého a povedať mu: vieš, posadnutosť démonom je v podstate taká povera, imaginácia a teda, tvoj zdravotný stav je vlastne neskutočný, vymyslený. Lebo pre toho pacienta to bola skutočnosť najskutočnejšia. Čiže, ak mu chcel Pán Ježiš pomôcť, musel to predpokladať.

Ďalšia vec je, že v staroveku existovalo veľmi tesné prepojenie medzi hriechom a utrpením. Židia boli o tom skalopevne presvedčení. Vid' Jóbov príbeh. „Nie je smrť bez viny a utrpenie bez hriechu“. „Žiadny človek nepovstane z choroby, kým mu Pán Boh neodpustí všetky hriechy“. Odvodzovanie chorôb od pôsobenia nečistých duchov je z hľadiska dnešnej medicíny prinajmenšom naivné. Starovek sa nepozeral na chorobu v zmysle funkčnej poruchy nejakej časti organizmu alebo poruchy zdravia. Skôr v zmysle sociálnom a náboženskom videl chorobu ako ohrozenie, krízu a odcudzenie a to už nie je až tak úplne naivné ako by sa mohlo zdať na prvý pohľad. To, čo my dnes môžeme pomenovať ako určité nepriaznivé vplyvy v sociálnom rozmere ľudskej osobnosti, to označoval Pán Ježiš ako pôsobenie nečistých duchov. Rozhodujúce ale nie je nakoľko v zhode so Svojou dobou uvažoval, ale hlavne ako jednal. A to ako jednal, to bol postoj moderný, v podstate postoj budúcnosti. Vieme totiž, že medzi priebehom choroby a duchovným či duševným životom chorého, alebo aj jeho okolia, je hlboký vzťah, ktorý stále ostáva nepoodkrytý, a preto ho ani plne nevieme využiť. V každom prípade len prírodovedecký prístup tu nestačí. Pomôže až úprimná zmena myslenia, pokánie a pod.

Nadzemské mocnosti

Predstava nadzemských mocností patrí k antickému obrazu sveta a v n-nej dobre hrala významnú úlohu. Spomínajú sa v Ef 6, 11 – 12, Kol 1, 16 a R 8, 38. A že aj v prvých zborm boli tieto predstavy veľmi živé dokladá 1Pe 3, 22.

Tieto nebeské mocnosti sa pohybujú nad zemou a niekedy sa spájajú aj s nebeskými telesami ako ich stelesnenie. Sú to všetko predstavy z dôb, keď sa život vnímal skôr osudovo. Ide o vyjadrenie pomocou mýtov, no niekedy je to omnoho výstižnejšie ako to popisujeme my dnes. My dnes to, čo človeka presahuje a niekedy aj obmedzuje osobnú slobodu nazývame prírodné zákony, spoločenské štruktúry, ideologické vplyvy, tradície a pod. Biblia to označuje ako mocnosti. A je to označenie pravdivé v tom, že človek moc, tlak toho prežíva ako osobné ohrozenie, či ohrozenie vôbec.

Apoštol Pavol ale týmto mocnostiam upiera božský charakter (1K 8, 5 – 6). Sú to nadzemské sily, ale nie nebeské. Nedosiahnú až tam, kde sa rozhoduje o ľudskej nádeji. Neovládajú nebesá, pretože tam je po Božej pravici Pán Ježiš. Život nimi môže byť ovplyvňovaný, ale nie určovaný. To, že tieto mocnosti nemajú božský charakter, potvrdzuje aj apoštol Pavol keď hovorí, že všetky sú stvorené v Kristovi (Kol 1, 16). A to potom znamená, že sú zbavené aj diabolských prívlastkov. T.z. sú oddémonizované, prestávajú byť zlé svojou podstatou.

Platí aj opak. Akonáhle niečo zdémonizujeme – a nemusí ísť len o vyslovene náboženskú oblasť – začína to byť zlé, hoci samo osebe vo svojej podstate také nie je. Napr. staroba. Sama osebe nie je zlou. Zlou sa stáva až vtedy, ak je to len cesta k smrti. Alebo politická moc. Sama osebe je neutrálna. Zlou sa stáva až vtedy, keď je zneužitá a chce sa povýšiť na Boha. Podobne tradícia. Ako taká, nie je neblahá. Nebezpečnou sa stáva až vtedy, keď v nej budú vyrastať ďalšie a ďalšie generácie plné predsudkov a nenávisti.

Satan

Satan, diabol (DIABOLOS – Ef 6, 10 – 11). Nie je správne vyrovnávať sa s touto predstavou tak, že ju pojmeme ako dobovo podmienenú postavu. Satan je moc ľudského hriechu, odcudzenia. Zneužíva ľudí i nadľudské mocnosti (Ef 2, 2) a vykonáva na človeka osobný tlak. Na rozdiel od mocností je vždycky označovaný jednoznačne ako Boží protivník, či nepriateľ ľudí. Jemu sa treba vzoprieť, pretože pred Bohom nemá budúcnosť (R 16, 20). Už Ježišovo vzkriesenie je jeho porážkou. Takže ako rovnocenný Boží protivník sa javí iba zvonku, no v skutočnosti ním nie je. Je závislý na ľudskom hriechu.

V podstate, ak povieme, že Božie dielo je akciou, tak satan je reakciou na to Božie dobré. Ibaže na rozdiel od Božieho diela nedokáže dať inšpiráciu a perspektívu života. A tým je ľahko definovateľný iba ako záporná sila, Nič viac navyše.

Veštenie

Každý človek sa narodil na tento svet ako Božie stvorenie a ako také má tu svoje jedinečné a nezastupiteľné poslanie. Nie sme tu náhodne. Pán Boh vie, prečo sme tu a chce nás viesť touto cestou. Rozdiel medzi Bohom a veštcami či rôznymi prognostikmi je ten, že na rozdiel od Pána Boha, nepoznajú Boží plán s nami. A tak to, čo robia, nech to vyzerá akokoľvek vierohodne, v konečnom dôsledku je to iba čistá manipulácia. Akonáhle sa človek tejto manipulácii otvorí, začne veriť nie Božím, pôvodným, originálnym plánom, ale falošným, nepravým. A tým v sebe, chtiac – nechtiac, vytvára predpoklady pre naplnenie veštby. Žiaľ, aj zlé sily sa dajú aktivovať a to napr. aj takýmto spôsobom.

Rozdiel medzi Božím a diablovým plánom je, že Pán Boh nám ten Svoj postupne odкрýva aby sme ostali slobodní. Napokon, ak by sme hneď vedeli všetko, čo sa nám na určitom konci môže stať, neuniesli by sme to (J 16, 12). Tým, že veštcovia podávajú svoje výklady ako náš osud, oberajú nás o možnosť voľby.

Čierna a biela mágia

Pri čiernej mágii ide o to, aby sa škodilo ľuďom, prírode, zvieratám, či už formou bosoráctva, zariekavania a pod. Cieľom je získať určité výhody, priazeň, bez ohľadu na cenu, čo to stojí, mravné kvality a pod. Na rozdiel od čiernej mágie pri bielej mágii ide o získanie niečoho dobrého, čiže navonok sa tvári pozitívne: vyliečenie z choroby, ochrana pred zlom, nešťastím, odrobenie klatby, urieknutia, získanie nejakého úspechu, zvládnutie skúšky a pod.

Tí, čo praktizujú bielu mágiu tvrdia, že to majú od Boha. Môžu dokonca používať modlitbu, kríž, obrazy svätých a pod. Pomocou rituálov a zaklínadiel sa tvária, že slúžia ľuďom. O čo iné je Ježišovo uzdravovanie, bez akýchkoľvek rituálov alebo hoci aj vytvorených náboženských predpisov.

V skutočnosti tí, čo praktizujú bielu mágiu uctievať skôr stvorenie ako Stvoriteľa. Odvolávajú sa na matku zem, živly, anjelov. Ich ústredným heslom je: „Ak to neškodí, rob svoju vôľu“. Tak pri čiernej mágii, ako i pri bielej, ide vždy o jedinú: uctievanie čohosi

iného, len nie Boha. Svedectvo Biblie hovorí jednoznačne, že Pán Boh nenávidí akúkoľvek mágiu. Prečo? Lebo nepochádza od Boha. Satan klame ľudí ak ich presviedča, že biela mágia je neškodná, ba prospešná. Vydáva sa za anjela svetla (2K 11, 14), len aby získal čo najviacerých (1Pe 5, 8).

Vyvolávanie duchov

Sú to javy, ktoré môžu byť až fascinujúce, ale ozajstná povaha týchto javov je hrozná. Sú za nimi zlí duchovia (okultné sily) a vystavenie sa im nemôže pre človeka skončiť dobre. Nie je možné, aby sa človek uchránil pred ich smrtiacimi účinkami. A týka sa to aj tzv. magnetizérov, liečiteľov.

Samozrejme, samotné duševné sily, ktoré pôsobia v magnetizme, samy osebe nemusia byť zlé. Trieť čelo pomalými pohybmi pri bolesti hlavy, nie je nič zavrnutiahodné. Je to ale niečo celkom iné, než čo robia magnetizéri. Lebo väčšina z nich nepoužíva len magnetizmus, ale aj okultné sily. Akonáhle človek používa svoje schopnosti a získava novú silu spiritistickým spôsobom v spojení s temnými mocnosťami, potom je to veľmi vážny signál, že sa človek, liečený takýmto spôsobom, dostane pod moc diabla. A ten sa zmocní nielen malíčka na ruke, ale celej duše.

Človek sa totiž nemôže vyrovnáť intelektu zlých duchov (okultných síl), lebo aj keď sú to padlí anjeli, zachovali si anjelskú prirodzenosť. Nemožno ich prekabátiť, použiť na to aby robili to, čo chceme my – a zároveň, aby sme sa my vyhli nežiadúcim následkom. Síce nemôžu priamo ovplyvniť rozum a vôľu, rozhodovanie. Ale to nie je pre človeka nejaká ktovieaká výhoda, pretože priamo útočia na zmysly, predstavivosť, pamäť, vášne a to je tiež veľmi nebezpečné. Jediná bezpečná odpoveď je v jasnom a pevnom biblickom postoji: „...je napísané“.

Záver

Povera je akákoľvek viera, ktorá z pohľadu tých, čo ju nepraktizujú, iracionálna, nadprirodzená a má rysy mágie, osudu, nadprirodzeného a hlavne strachu, strachu z neznámeho. O čo iný je jeden z najdôležitejších biblických akordov, ktorý nás povzbudzuje aby sme sa nebáli. 365-krát je v Biblii výzva, aby sme sa nebáli. Falošná viera, nepravá viera nikdy nedá človeku pocit istoty, presvedčenie, že je milovaný a slobodný.

Mnohí asi poznáme príbeh o nastroženej pasci pre opice. Je to búdka s úzkym otvorom, kde vo vnútri je orech – návnada. Opica po ňom bezmyšlienkovito siahne, no ruku späť už nevyberie. Je uväznená. Má síce oriešok, no prišla o slobodu.

Na podobnom princípe fungujú povery a všetko, čo s nimi súvisí. Človek prirodzene túži po blahobyte, šťastí, bohatstve, prosperite. Keď to ale dosiahne všelijakým pokutným spôsobom zrazu zistí, že stratil slobodu. Stal sa figúrkou, bábkou v rukách mocnejších (mocnejšieho). Svojím konaním sa otvoril pôsobeniu zla a dobrovoľne, vedome sa zriekol slobody, aj keď spočiatku nepozorovane, zato ale postupnými krokmi.

Každá povera vo svojej DNA má zakódované presviedčať človeka, že mu dokáže zabezpečiť ešte aj niečo navyše o čom ho uistuje Biblia. Snaží sa človeku podsunúť pochybnosti o tom, že biblické princípy nevykrývajú všetky potreby a eventuality ľudského života. Je to však falošný manéver. Veriaci človek predsa vie, že všetko v jeho živote je na Ježišom liste vlastníctva. Satanovi nepatrí nič. Nemá nič navyše, čo by nám mohol dať. Len jasný a pevný biblický postoj môže zabrániť tomu, že buď pod vplyvom strachu, alebo vôbec hriechu ako takého, začneme pochybovať a tým sa otvárať zlu. Pravidelný modlitebný život pomáha biblický postoj budovať a upevňovať.